

TERUGBLIK OP HET
5de symposium 'Gezondmakend Onderwijs'
Werkplaats van de wil – oproep voor de toekomst
Amsterdam, zaterdag 16 april 2016

“Geven wij onze kinderen stenen voor brood ?”

10.00 – 10.15 uur : Welkom en Muziek

De dag werd geopend met een muziekstuk dat, bijna zoals gewoonlijk, speciaal geschreven werd voor het symposium door Sebastiaan van Yperen. Voor het podium zat dit keer een strijkkwartet. Het stuk kreeg van Sebastiaan de titel mee 'Stenen voor brood'. Bijna overbodig te vermelden hoe de beelden in deze muziek de beleving van de spanning in de titel dichterbij brachten.

100 jaar vrijeschoolonderwijs in 2019

Ruben Schrier, (leraar op de Vrijeschool Amstelveen), was in Dornach, tijdens de wereldlerarenbijeenkomst. Hij vertelde over de initiatiefgroep 'Waldorf 2019' het volgende::

'Over de gehele wereld wordt nu het 'Ik zie rond in de wereld' opgezegd in diverse talen. Dit gegeven laat zien dat de vrijeschoolbeweging een feit is. Om de beweging een nieuwe impuls te geven en ter voorbereiding op de festiviteiten van 19 september 2019 wil deze initiatiefgroep alle scholen tot het volgende oproepen:

1. Met het lerarencollege menskunde te studeren.
2. Kinderbesprekingen te houden.
3. Bijen te houden vanwege hun grote betekenis voor de wereld.

Dit alles zal wereldwijd een goede voorbereiding zijn op alle festiviteiten van 19 september 2019. Daarnaast zal het ons helpen wederom de juiste antwoorden te vinden op de vragen van de huidige tijd'. Voor meer informatie, zie: www.waldorf2019.org

10.15 – 10.35 uur : Toelichting op de titel

Uiteraard komen de kinderen naar school om van alles en nog wat te leren, maar ook om datgene voor onderweg mee te krijgen waardoor zijn hun weg in dit leven op aarde kunnen vinden. Wij stelden de vraag of de kinderen in het onderwijs en de opvoeding nog wel datgene krijgen aangeboden wat zij nodig hebben om hun eigen weg en hun eigen taak hier op aarde te kunnen vinden? Bernard Lievegoed, zie literatuurlijst, beschrijft het in zijn boek 'Cultuur van het hart', (op blz. 21), zo : 'Daarom moet bij de opvoeding voortdurend rekening worden gehouden met het feit dat mensen met een zekere verwachting ter wereld komen, waaraan beantwoord moet worden door diegenen die zij als opvoeder ontmoeten. Gebeurt dat niet, dan krijgen zij stenen voor brood'. In deze metafoer is 'brood' voor ons dat onderwijs dat aansluit bij die voorgeboortelijke verwachtingen en zijn 'stenen' dat onderwijs dat die kwaliteit niet heeft.

Op deze zaterdag wilden we met elkaar onderzoeken hoe je vanuit de onderste vier zintuigen, zie literatuurlijst, antwoorden kunt vinden op de vraag die in dit symposium centraal staat.

10.35 – 11.15 uur : Voorbeeldig bewegen

Daniëlle Buijsman en Annemarijke ten Thije (Initiatiefnemers van de Werfklas uit Culemborg) lieten een groot deel van de aanwezigen naar hartenlust bewegen in één grote kring. Er werd een bal doorgegeven met de opdracht: 'Eén overslaan en één terug!' Daarna dezelfde oefening in drie kringen waarbij de deelnemers werden aangemoedigd om in beweging te komen door van de ene kring naar de andere te gaan. Dat leverde een heleboel plezier en beweging op.

11.15 – 11.45 uur : Koffie – en theepauze

11.45 – 13.00 uur: Eerste ronde werkgroepen

Eerst maar eens zelf in beweging komen, letterlijk. Er waren 10 verschillende werkgroepen. In bijna alle werkgroepen werden oefeningen gedaan waarbij de deelnemers op de een of andere manier zichzelf konden ontmoeten en konden ontdekken hoe zij met zichzelf verbonden zijn. Wanneer versteen je, wanneer blijf je levend en hoe is dat in relatie tot de kinderen. Wat waren momenten waarop je ze een 'steen' of een 'brood' gaf?

13.00 – 13.45 uur : lunch

Het blijkt nog steeds goed te werken dat wij zorgen voor de koffie, de thee en de soep en dat de deelnemers zelf hun boterhammen meenemen. Even nog een toelichting op de lepel. Het scheelt ons een heleboel wegwerplepels (plastic of bamboe) als iedere deelnemer, naast zijn lunch, ook een eigen lepel meeneemt. Aan het einde van het vorige symposium kwam de tip om de volgende keer allemaal een eigen lepel mee te nemen. Vandaar ! Voor diegenen die er voor het eerst waren, of er de vorige keer niet bij waren, kwam de opmerking over de lepel wellicht wat vreemd over.

13.45 – 14.00 uur : Opmaat voor de tweede ronde werkgroepen

Na de lunch. Even met z'n allen terug in de zaal. Toelichting op de tweede ronde. In de tweede ronde werkgroepen was het de bedoeling om met elkaar in gesprek te komen over 'stenen' en 'brood' in het onderwijs of de opvoeding. Waar zien we de 'stenen' en waar zien we 'het brood'? Hoe kunnen we 'stenen' in 'broden' veranderen?

14.00 – 15.05 uur : Tweede ronde werkgroepen

Onder leiding van dezelfde werkgroepeliders als in de ochtend, gingen de deelnemers met elkaar in gesprek en verzamelden zo veel mogelijk meningen, gezichtspunten en ervaringen met betrekking tot stenen en brood in de opvoeding en in het onderwijs.

15.05 -15.30 uur : Plenair gesprek in de zaal

Terug in de zaal. Wat was de oogst van de gesprekken in de groepen ? Kunnen we hieruit aspecten tevoorschijn halen die bij kunnen dragen aan de opbouw en de inhoud van het volgende symposia ?

15.30 – 15.45 uur : Koffie – en theepauze

15.45 – 16.30 uur: Het kind in de ziel van de leraar, de leraar in de ziel van het kind

Korte samenvatting van de voordracht van Hugo Pronk.

Hugo opent zijn voordracht met de beschrijving van een eendennest met eieren. Wie ooit zo'n nest gevonden heeft in het hoge gras, wellicht aan de rand van het water, zal zo'n vondst niet snel meer vergeten. Zo'n eendenei wordt in geuren en kleuren door Hugo beschreven. Hij stelt voor om twee eieren eens wat nader op hun inhoud te bekijken en te overwegen om die, te zijner tijd en thuis, uit te broeden.

In het eerste ei leeft de vraag: 'In hoeverre is de ziel het lichaam?' en in het tweede ei leeft de vraag: 'Hoe verzorgt de leraar zijn ziel?'

Over de eerste vraag: Als we de verbinding tussen ziel en lichaam in de eerste drie zevenjaarsfasen bekijken dan kunnen we zien dat in de eerste zeven jaar de verbinding tussen het lichaam en de ziel bij het kleine kind zeer hecht is, in de tweede zevenjaar is die al wat lossier en in de derde zevenjaarsfase kan het lichaam zelfs 'het voorwerp' zijn waar de ziel zich over verheugt, over treurt of hinder ervan ondervindt.

Bij de volwassene kan de ziel 'zelfstandig optreden' en een volwassene kan daarin zelfs zo ver gaan dat het lichaam meer of minder verwaarloosd of overbelast kan worden. De volwassene kan soms verzuchten: 'Wanneer is mijn ziel af en toe weer mijn lichaam?' James Salter, een Amerikaans schrijver van korte verhalen en romans die leefde van 10 juni 1925 tot 19 juni 2015, zei over de ouderdom: 'Het sterven is toch een belangrijk element van het leven, daar wil je toch bij zijn.' Daarin wordt die beleefbare afstand tussen ziel en lichaam in de ouderdom heel treffend beschreven. Zo lijkt, met het toenemen van de leeftijd, de verbinding tussen ziel en lichaam steeds lossier te worden. Voor het onderwijs en de opvoeding is het van belang deze ontwikkeling in de eerste 21 jaar van het leven te kunnen herkennen en de samenhang te weten met de daarop volgende fasen in de volwassenheid en ouderdom.

Over de tweede vraag: Hierbij gaan we uit van de zogenaamde 'pedagogische (hoofd)wet', zie literatuurlijst. Het ik (of de ik-organisatie) 'zorgt, huishoudt en tuiniert' in de ziel. Wie of wat tuiniert in de ziel van de puber? Dat is het Ik van de opvoeder. Dat is (tijdelijk) een plaatsvervangend ik. Wat representeert dat ik? Is er een representatie? Wie of wat doet het huishouden in de ziel van het schoolkind? Dat is het astraal lichaam (met het Ik) van de opvoeder. Wat leeft er in dit astraal lichaam? Wie of wat zorgt er in de ziel van het kleine kind? Dat is het etherlichaam (met daarachter het astraal lichaam en het ik) van de opvoeder. Ook hier wordt de vraag gesteld wat er in het etherlichaam van de opvoeder gerepresenteerd wordt. Zijn die representaties zo voor de opgroeiende mens dat ze 'te vertrouwen zijn', en zijn ze zo dat ze mogen zorgen, huishouden en tuinieren in de ziel? Hoe weet je dat die te vertrouwen zijn. Hugo beschrijft hier de werking van de nacht. Hij sluit af met de oproep om op die twee vragen de komende tijd te broeden.

Literatuur:

Over stenen voor brood:

Rudolf Steiner , GA 10. Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten? (bladzijde 25)

‘Het valt de mens aanvankelijk niet licht aan te nemen dat gevoelens als eerbied, achting enz. van betekenis zijn voor zijn kenvermogen. De reden daarvan ligt in ’s mensen geneigdheid om zich dit laatste als een op zichzelf staand vermogen voor te stellen, geen verband houdende met het overige zielengebeuren. Men vergeet daarbij dat het de *ziel* is, die de gave van het kennen bezit. En voor de ziel zijn gevoelens hetzelfde wat voor het lichaam de voedingsstoffen zijn. Geeft men het lichaam stenen in plaats van brood, dan komt zijn werkzaamheid tot stilstand. Zo is het ook met de ziel. Voor haar zijn gevoelens van verering, van achting en devotie voedende stoffen, die haar sterk en gezond maken, bovenal haar kracht geven om tot inzicht te komen. Gebrek aan achting, antipathie, onderschatting van het waardeerbare brengen het kennend vermogen tot verlamming en verval. De verering wekt in de ziel een kracht van sympathie, waardoor eigenschappen van het ons omringende die anders verborgen blijven tot ons worden getrokken’.

B. Lievegoed. 1994. Cultuur van het hart. Uitgeverij Vrij Geestesleven. Blz. 21. ‘Daarom moet bij de opvoeding voortdurend rekening worden gehouden met het feit dat mensen met een zekere verwachting ter wereld komen, waaraan beantwoord moet worden door diegenen die zij als opvoeder ontmoeten. Gebeurt dat niet, dan krijgen zij stenen voor brood’.

Wir ernähren mit Steinen, statt mit Brot

In Erziehungskunst: http://www.erziehungskunst.de/fileadmin/archiv_alt/2006/0506p003Hofmeister.pdf
,Mit abstrakten Begriffen und Erklärungen fesseln wir Kinder in gewisser Weise an unsere Vergangenheit, denn es sind unsere Begriffe, die sich im Denken gebildet haben. Unsere festen Vorstellungen und Urteile sind unbeweglich und knüpfen an Erfahrungen aus der Vergangenheit an, die das Kind nicht teilt. Wir ernähren mit Steinen, statt mit Brot’.

Over de ‘Pedagogische wet’

Rudolf Steiner, GA 317. Genezend Opvoeden. 1997. Stichting Rudolf Steiner Vertalingen.

‘Op ieder wezensdeel van de mens werkt het eerstvolgende hogere wezensdeel - waar dit ook vandaan komt - en zo dat het alleen daardoor actief tot ontwikkeling kan komen’. In hoofdstuk 2.

Zie ook : <https://sites.google.com/site/helendleren/home/inhoudsopgaven/pedagogische-achtergrond/wat-is-helend-opvoeden/de-pedagogische-wet>

Over de verstoring van de onderste vier zintuigen

Henning Köhler. 1994. Over angstige, verdrietige en onrustige kinderen. Stuttgart: Verlag Freies Geistesleben.

Tot slot willen we jullie van harte bedanken voor jullie bijdragen en jullie financiële steun.
Daarmee kunnen we op weg naar

**het 6de symposium ‘Gezondmakend Onderwijs’
zaterdag 19 november 2016 , weer in Amsterdam, zelfde locatie**

Hartelijke groet,
de voorbereiders van de symposia ‘Gezondmakend Onderwijs’
als werkplaatsen van de wil – als oproep voor de toekomst

Joris Boermans, Liselotte Linthorst , Jacques Meulman, Jill Meulman, Bart Muijres, Hugo Pronk, Ibel Pronk,
Monique Vis,